

DELS ARQUETIPS DE CARL GUSTAV JUNG ALS MITOLOGEMES DE RAMON SARRÓ

Frances Xavier Buqueras Bach

CARL GUSTAV JUNG

I. Qui és Carl G. Jung?

Metge psiquiatre i psicòleg suís (Kesswil, Thurgau 1875 - Küsnach, Zúric 1961).

La seva aportació fonamental va ser establir la relació de la libido amb el conjunt de l'energia vital de la psique i l'estudi de l'inconscient col·lectiu, que ell va estudiar en els mites, les llegendes i les tradicions, les idees religioses i l'art, així com a partir dels somnis i la imaginació.

En paraules de Gerard Wehr, Jung fou l'alumne més creatiu de Freud, amb qui va poder discutir de tu a tu, que fou capaç de formular la crítica constructiva que exigia la investigació psicològica moderna.

II. El meu itinerari personal amb la vida i obra de Jung

Essent estudiant de medicina i de psiquiatria a les càtedres de Sarró i Obiols¹ vaig tenir una aproximació a les seves idees, en particular, al seu concepte de neurosi.

En qualitat de metge de guàrdia del Sanatori de Villablanca de Vila-seca (Tarragona) i en el context de les sessions clíniques del professor Miquel Rojo Sierra,² vaig tenir l'oportunitat d'aprofundir en l'*Etiopatogènia de la Neurosi*.

Anys 1972-73: primers treballs de Sarró i col·laboradors (Drs. Alborni, Fàbregas, Torres i Trujillo) sobre *L'Anàlisi Mitològica dels Deliris Esquizofrènics*^{3,4}, realitzat pel fet de coincidir els continguts dels deliris 'endògens' d'aquests malalts psicòtics (mitològemes) amb el concepte d'arquetipus de Jung.

Per tant, no va ser casual que en realitzar els quatre cursos monogràfics de Doctorat, junt amb els temes d' 'Etologia', 'Organogènesis' i 'Endocrinologia', escollís el que portava per títol: "Anàlisi cosmoantropològic dels deliris esquizo-parafrèncics".

Durant el curs escolar 1979-1980 i en el context docent de l'Escola 'Sant Joan de Déu' d'A. T. S. de l'Hospital Psiquiàtric de Sant Boi, es va fer necessari aprofundir en la relació d'amistat i professional entre Freud i Jung, i la seva posterior ruptura. D'ací la lectura i anàlisi que s'hi féu de la *Correspondència Sigmund Freud/Carl G. Jung*⁵.

Aquesta correspondència (1906 - 1913) és un testimoni viu de la trobada, altament fructífera, i en definitiva tràgica, de dos homes extraordinaris. Allò de 'tràgic' resideix en la pròpia trobada, en el curs dramàtic de la correspondència, que avança implacablement al seu fi. L'aspecte fructífer està en l'intercanvi d'impulsos creadors apareguts a partir de la seva amistat.

Amb el Dr. Francesc Freixa m'uneix una amistat entranyable des de fa dècades, una relació amistosa i profitosa. Freixa em va recomanar en un moment determinat la lectura del llibre titulat: *La Historia secreta del Psicoanàlisis*⁶, que posteriorment es concretà en el llibre que porta per títol: *Sabina*^{7,8}.

En aquest periple d'itinerari personal i vinculació a la vida i obra de Jung, i quan semblava que la contratransferència podria més (amb el corresponent rebuig a la persona de Jung), després de la lectura dels dos darrers llibres esmentats, un gir copernicà es va produir dins meu amb la lectura i coneixement, ja a finals de la dècada dels anys 90, de la seva autobiografia, que porta el suggerent títol de: *Recuerdos, Sueños, Pensamientos*⁹.

I poc després em passà el mateix quan apareix la biografia de Gerard Wehr, la més completa i recent¹⁰: *Carl Gustav Jung. Su vida, su obra, su influencia*.

Finalment, i amb motiu del centenari del naixement del professor Ramon Sarró (novembre 2000), vaig poder manifestar a l'aula 'Ramón y Cajal' de la Facultat de Medicina de Barcelona la influència que va tenir Jung en el pensament científic de Sarró¹¹.

Bibliografia

1. *Apuntes de Psiquiatria*. Facultat de Medicina de Barcelona. Departament de Publicacions. Barcelona, 1968.
2. *Lecciones de Psiquiatria*. Tomo III. Miguel Rojo Sierra. Promolibro (Promoción del Libro Universitario). València, 1983.
3. Ramon Sarró. *Contribuciones al análisis mitologemático de los delirios esquizo-parafrénicos*. Rev. de Psiquiatria y Psicología Médica de Europa y América Latina, 1971, X, (2), pp. 63.
4. Ramon Sarró. *Análisis mitologemático de los delirios esquizofrénicos*. (amb la col. dels Drs. Alborni, Fábregas, Torres y Trujillo). *Ibidem* (número monogràfic), 1972, X (6 - 7), pp. 301 - 309.
5. *Correspondencia Sigmund Freud/Carl G. Jung*. Edición de Wiliam Mc Guire y Wolfgang Saverlander. Taurus Ediciones. Madrid, 1979.
6. *La historia secreta del psicoanálisis*. John Kerr. Edit. Crítica. Barcelona, 1995.
7. *Sabina, una novela biográfica*. Karsten Alnaes. Editorial Siruela. Madrid, 1996.
8. *Sabina en las conciencias de Jung y Freud*. Robert Saladrigas. La Vanguardia, 10 de enero 1997.

9. *Recuerdos, sueños, pensamientos*. C. G. Jung. Seix Barral. Barcelona, 1994.

10. *Carl Gustav Jung. Su vida, su obra, su influencia*. Gerhard Wehr. Paidós Testimonios. Barcelona, 1991.

11. *La meua imatge interioritzada del Prof. Sarró*. Francesc Xavier Buqueras. Acte de commemoració del centenari del naixement del prof. Sarró. Fac. de Med. de la Univ. de Barcelona, 10 de nov. 2000.

III. El pensament científic de Jung

1. Tesi Doctoral

La Tesi Doctoral de C.G. Jung és de l'any 1902, llegida quan té 27 anys, amb el significatiu títol de: *Sobre la psicologia dels anomenats fenòmens ocults*.

Es tracta d'uns comentaris a la història clínica d'una adolescent de 15 anys, cosina de Jung, que actuava com a 'medium' en sessions espiritistes i que ell va poder observar en alguna d'aquestes sessions, encara que no en qualitat de metge, els anys 1899 i 1900.

2. Primers treballs

Els primers treballs de Jung són: *Estudios experimentales sobre las asociaciones libres i Estudio de la demencia precoz*.

Cal destacar una seva conferència –al marge de les exposicions brillants que va fer de la doctrina de Freud– sobre: *La importancia del padre en el destino del individuo*. Una de les més convincents en la literatura psicoanalítica sobre aquesta matèria. Hem de tenir en compte que la psicoanàlisi ha valorat sempre més la figura materna que la paterna.

En aquests anys d'amistat i col·laboració científica amb Freud, Jung va donar assenyalats serveis a la psicoanàlisi tal com Freud la va entendre. Entre aquests mereixen citar-se l'aportació dels conceptes de 'complex' i 'imago', i l'exigència d'una anàlisi didàctica.

També l'abordatge psicoanalític de les psicosis procedeix, en gran part, de Jung.

En aquests anys seus de productivitat, Jung va participar, a més, en l'organització internacional del moviment psicoanalític. L'any 1911 es fundà la Societat Internacional de la Psicoanàlisi, i Jung en fou elegit president.

3. El llibre que va significar la ruptura amb Freud

Vers l'any 1910 Freud encara veia en el seu deixeble predilecte, en Jung, el príncep hercu, però a partir d'aleshores la relació es debilita, i l'any 1913 la ruptura és un fet consumat; la raó l'hem de buscar en el fet que Jung havia publicat en l'Anuari Psicoanalític de 1911 una extensa i densa monografia titulada: *Transformacions i símbols de la libido*.

Aquesta obra inaugura sens dubte la seva etapa més pròpiament creadora, en la qual la figura de Jung aconsegueix la categoria de mestre de la psicologia de tots els temps. A més a més, conté els principis fonamentals de la seva concepció psicològica, que en els anys següents seguirà desenvolupant.

L'esmentada obra es basa en uns comentaris a les *fantasies* d'una jove americana, que es deia miss Miller. Aquesta, durant un viatge per Europa, escrigué tres petits

poemes, acompanyats d'uns comentaris, tot relacionant-los amb records de la seva vida i de les seves lectures.

Aquestes tres composicions són tan breus que cabrien en poc més d'una pàgina; en tant que els comentaris que en fa Jung van exigir un llibre de més de vuit-centes pàgines. És important remarcar que les tres composicions van ser escrites al marge dels estats habituals de consciència, en estat hipnagògic.

Els comentaris de Sarró al respecte insistien que si un psicoanalista estrictament ortodox –com havia estat Jung en la seva primera època– hagués rebut l'encàrrec d'interpretar les fantasies de miss Miller, probablement l'hauria declinat, fins que no hagués pogut conèixer personalment la jove. I que si miss Miller hagués acceptat l'exploració psicoanalítica, el jove Jung l'hauria invitat a seguir el mètode de les associacions lliures –la regla d'or del mètode psicoanalític segons Freud– i miss Miller aleshores s'hauria referit sense reserves a les ocurrències que li anessin sorgint sobre els temes de les seves poesies.

Doncs bé, el comportament de Jung fou diametralment oposat al de l'estricta observància freudiana. El material que pobla les pàgines del llibre esmentat i comentat per Sarró no són les associacions lliures de miss Miller, sinó les del propi Jung.

Aquestes associacions d'idees junguianes presenten una exuberància extraordinària tant quantitativament com qualitativa. Qualsevol detall dels que figuren en els tres poemes –el cavall, la serp, el colom, etc.– és suficient per a disparar la ment creadora de Jung cap a perllongats i sorprenents encadenaments d'idees que mostren la seva gran erudició. Gràcies a això, les poesies de miss Miller enllacen amb els temes grandiosos del destí de l'home: la gènesi de l'heroi, la lluita per l'emancipació de la mare, els símbols de la mort i del renaixement, els sacrificis i transformacions de la libido –entesa aquesta més com a esperit que com a sexualitat–.

En aquest llibre apareix tot el ventall de conceptes creats per Jung: inconscient col·lectiu, arquetipus de l'ànima, l'ombra, l'harmonia dels contraris, la interpretació no sexològica de l'incest i del complex d'Edip, etc.

4. Jung adquireix la seva independència

Quan Jung se separa de Freud adquireix, amb la seva independència, carta de ciutadania pròpia dins del camp de la psicoteràpia.

Com diu el Dr. Parellada (*La visión psicoterapéutica de C. G. Jung*. Rapports de Psicología y Psiquiatria Pediátrica -28-): "la branca es transforma en tronc".

Per a Jung la *psique* és quelcom tan real com el món físic (tangible i palpable) i té la seva pròpia estructura i està sotmesa a les seves pròpies lleis. La psique és un sistema dinàmic, en moviment constant i al mateix temps autoregulat.

El vitalitzador de la psique per a Jung és la *libido* –l'energia psíquica en general– que flueix entre dos pols oposats, els quals poden quedar representats per molts aspectes de la vida: instints –esperit; tendències personals– lleis i costums socials; introversió –extraversió; pensar - sentir, etc.–.

La *libido*, tal com l'entén Jung, no seria –repetim– un dels instints principals del ser viu, sinó que representaria una energia psíquica primordial i fonamental, l'instint primitiu, únic, global, que comprèn totes les tendències i que seria origen de totes les actituds; seria com un impuls universal, que es manifesta amb l'interès pels objectes, com una voluntat de viure, com a desig d'estimar, com afany d'immortalitat, i com inquietud creadora.

5. Restauració dels símbols

Jung no tarda a emancipar-se del dogmatisme freudià i restableix el símbol en la seva concepció tradicional.

Per Jung, el símbol no s'ha de confondre mai amb el *signe*. El símbol serveix per a designar una significació que creiem en la seva existència, però en essència la desconeixem. A partir del moment en què aquella realitat és expressable per altres mitjans d'expressió, per exemple, verbals, el símbol perd la seva funció.

El símbol ha de posseir un contingut o significat inassequible per a qualsevol altre mitjà d'expressió. El símbol es proposa una tasca gairebé impossible per implicar una paradoxa: fer visible allò que és invisible.

Doncs bé, l'obra de Jung pot interpretar-se com una grandiosa operació de salvament dels símbols. Per a l'home junguà de la nostra època es compleixen, de manera semblant a com es complia per a l'home d'altres temps, les paraules de Charles Baudelaire: *Nous marchons à travers des forêts de symboles*.

Al final, Jung troba en l'inconscient la *imatge* de Déu i a aquesta es refereix eludint el problema teològic.

6. El procés d'individuació

Aquest és un altre concepte tan central com el d'inconscient col·lectiu dins de la psicologia junguiana. Són, en realitat, els dos pilars en què se sustenta tota la concepció de Jung.

La *individuació* no s'ha de confondre amb la *individualització*. Aquesta ja ens és donada en néixer i es conserva al llarg de la vida; en canvi, la individuació ha de ser conquerida, és una tasca a realitzar. Per a Jung, és la més important de la vida humana. Significa una transformació en 'home totalitzat'.

L'individu que ha entrat en el procés d'individuació es converteix en l'artífex de la seva pròpia obra interior.

La visualització del vídeo que porta per títol –que jo recomano–: *De lo profundo del alma*. (Producció: TSI - Televisione Svizzera and Palfilm. Lugano. Realització: Werner Weick. 1991. Duració: 53 min.), exposa tot aquest conjunt d'idees; i es comprenen alshores, veient-lo, molts d'aquests pensaments de Jung. Sobretot quan s'hi constata l'edificació de la torre de Bollingen.

El concepte d'individuació pot interpretar-se com una transformació radical dels conceptes bàsics de Freud sobre les relacions del conscient i de l'inconscient, del 'jo' i l'*allò*. L'aspiració i la raó d'ésser de la psicoanàlisi es resumeix en la famosa frase programàtica de Freud: "*Donde reinaba el 'ello', debe reinar el 'yo'*".

La finalitat de Jung és prou diferent. La seva actitud davant l'inconscient és oposada a la de Freud. No hi veu un '*minus*', una supervivència d'allò més infantil, sinó un enriquiment, la matriu creadora per excel·lència, segons ja ho pressentia en la seva primera anàlisi de la jove americana.

Jung sembla tenir la clau dels símbols mífics i religiosos de les més diverses cultures. Les diferències que s'hi manifesten com quelcom evident a qualsevol observador desapareixen, segons Jung, quan es penetra en els plans més profunds. El procés d'individuació seria fonamentalment el mateix en tot temps i lloc i, com va dir Zimmer, el gran investigador dels mites, amic de Jung: "*El missatge fonamental és el mateix en un mite celta que en un mite hindú*".

7. Concepte d'arquetip

Però, potser, l'aspecte més important del pensament de Jung queda concentrat en l'oposició conscient-inconscient.

Efectivament, el fet d'analitzar la seva noció de l'inconscient, el qual comprèn tant l'inconscient personal com l'inconscient col·lectiu, ens ajudarà a entendre el concepte d'arquetip.

L'inconscient, per a Jung, seria tot el fons psicològic personal, el dipòsit primitiu de totes les activitats psíquiques, tal vegada una mica confoses, però no pel fet de ser obscures són menys actives.

Aquí conviuria el bo i el dolent, el diví i el diabòlic, l'ideal i el sensual, aportant amb totes les seves energies la vida a l'individu.

L'inconscient individual neixeria i s'elaboraria sobre el fons de l'inconscient col·lectiu, que vindria a ser com la trama bàsica o la matèria primera de tota la vida psicològica de la humanitat en general, passada i futura, per damunt de les vicissituds del temps, de les particularitats concretes i de les circumstàncies individuals, representant com un dipòsit de tota l'experiència humana i de totes les vivències que poden donar-se en la naturalesa personal.

Aquest concepte d'inconscient col·lectiu estaria basat en determinades observacions genials que Jung recull del fet de l'identitat de certes llegendes, mites i motius folklòrics que es repeteixen, en formes idèntiques, en llocs absolutament apartats entre si, en el temps i l'espai. I també se sustenten en el fet que en certes ocasions alguns malalts mentals reproduïen exactament imatges semblants a les que poden trobar-se en els antics textos de civilitzacions antiquíssimes i remotes (arcaiques), motiu pel qual Jung anomena "arquetips" a aquesta mena d'imatge i de pensament.

És el moment de definir conceptualment què és un arquetip. Arquetip del llatí 'archetypum' i aquest del grec, 'archétypos' (d' 'archein', ésser el primer, i 'typos', model). Arquetip: model original i primitiu en un art o en qualsevol altra cosa, diu el diccionari.

8. Dificultats del concepte d'Arquetip segons James Hillman

Segons James Hillman (*Re-imaginar la Psicologia*. Biblioteca de Ensayo Siruela. Madrid, 1999): "*La dificultad para explicar qué son los arquetipos sugiere que hay algo que les es específico. Es decir, tienden a ser metáforas antes que cosas. Nos sentimos menos capaces de decir lo que es un arquetipo literalmente, y más inclinados a describirlos en imágenes. No podemos tocar uno, o señalarlo, por lo que optamos por hablar de aquello a lo que se asemeja. Los arquetipos nos arrojan a un estilo imaginativo de discurso. De hecho, Jung —que reintrodujo la antigua idea de arquetipo en la psicología moderna— los describe precisamente como metáforas e insiste en su indefinición*".

RAMON SARRÓ

I. Presentació

Metge psiquiatre (Barcelona, 1900-1993). És prou coneguda tant la seva tasca assistencial com la seva ideologia científica.

Volem destacar aquí la conferència donada pel professor Miguel Rojo Sierra (*Mi encuentro con el Profesor Ramón Sarró Burbano y el testimonio de su perenne maestría*) amb motiu del seu homenatge, acte coordinat pel Dr. Pere Anton l'any 1990.

En el mateix context de l'homenatge a Sarró, fet a Sant Joan d'Alacant el dia 1 de desembre de 1990, Francesc Freixa va dir que la personalitat docent i intel·lectual de Sarró era molt creadora i que tenia una *innata actitud heterodoxa*.

II. Aproximació biogràfica

1. Introducció

Qualsevol persona que s'interessi per la vida i obra del professor Sarró es preguntarà sobre quines van ser les circumstàncies per les quals decideix un dia investigar els deliris, un camp que fins aleshores s'havia abordat amb *molts prejudicis* i hipòtesis no contrastades.

2. Ambient familiar

Ramon Sarró Burbano, va néixer a Barcelona en el cèntric carrer de la Porta de l'Àngel el 10 de novembre de 1900; de pares catalans, el seu pare exercia la professió de metge. A la edat de tres anys quedà orfe de mare, i el seu pare va contraure un segon matrimoni amb la germana de la seva mare, dona bona però intravertida i parca en prodigar mostres d'afecte, de la que el mateix Sarró ha dit: "*Me quiso mucho pero quizá no tuvo toda la ternura que necesitaba*".

Als quinze anys, Sarró patia de timidesa en les seves relacions amb les dones. Dels disset als veintidós anys, període en què la seva vida transcorre normal, cursa els estudis secundaris en l'Institut General i Tècnic de Barcelona. Després, estudià Medicina en aquesta mateixa ciutat (1918-1923). Mentrestant, un dels seus germans feia Farmàcia i l'altre Dret.

Sarró, doncs, va viure en un ambient familiar universitari i impregnat de medicina. Les seves inquietuds el porten, a més a més, cap a una vocació filosòfica, que responia a l'aspiració ideal d'*home universal* que s'interroga sobre l'existència. Home d'intel·ligència privilegiada, segons Anna Valeta Coma; per a qui els llibres es converteixen en una necessitat, quasi en una obsessió.

3. Vivència clau de la seva vida

L'any 1925 llegeix un llibre francès en què es parlava de la psicoanàlisi; se sent absorbit per aquelles revelacions inèdites i fascinat per les possibilitats que de tot allò es pot derivar. L'impacte en ell és considerable, quedarà per sempre en la seva memòria el *flash* que es va produir en la seva ment, el que ell anomena la gran il·luminació. Fou en tornar a casa seva al migdia, en girar una cantonada dels carrers de l'Eixample barcelonès; ho direm amb les seves mateixes paraules: «Efectivament, amb la lectura d'algunes obres psicoanalítiques, vaig prendre coneixement que, a judici de Freud, els traumes infantils tenen un paper decisiu en l'etiologia dels trastorns mentals».

Sarró jove arriba a comprendre així que la repressió de la seva afectivitat, és a dir, que la seva timidesa respecte al sexe femení es deriva de l'escàs afecte rebut per part de la seva madrastra.

4. Anada a Viena

Ja coneixem els fets pels quals Sarró se'n va i inicia la gran aventura que el porta a Viena (1925) com a primer psiquiatre hispanoparlant que hi espera satisfer les seves

inquietuds. Té en un moment determinat una entrevista amb Freud i aquest, després de felicitar-lo pel seu domini de la llengua alemanya, li comunica que havia de començar una anàlisi didàctica i li recomana en aquest sentit una dona, una psicoanalista alumna seva: la Dra. Deutsch.

Va estar a punt de dir-li no a Freud, però va optar per guardar-se les seves opinions i absorbir tots els registres culturals i de diverses tendències que es perfilaven en l'ambient vienès.

No obstant això al cap d'un any i mig aproximadament (1925-27), arriba al convenciment que les sessions psicoanalítiques amb aquella doctora no li aporten res de nou, ja que el descobriment i la suposada reminiscència dels seus conflictes infantils ja els havia experimentat per si mateix.

Acabat, la Dra. Deutsch, com a bona psicoanalista, interpreta aquesta decisió com una *resistència*; per la Dra. Deutsch no es tracta més que d'un *mecanisme defensiu* enfront de les representacions desagradables; i arriben per aquest motiu a l'acord d'interrompre l'anàlisi didàctica.

Però Viena no era tan sols la capital de la psicoanàlisi, sinó també un dels grans centres de cultura psiquiàtrica dins l'ambient universitari alemany, amb una importància comparable a la de Heidelberg, Munic o Berlín.

Durant l'estada a Viena, a més a més de rebre la formació psicoanalítica, Sarró aprèn psiquiatria amb quatre eminents professors: Stransky, Berz, Wagner von Jauregg i la personalitat per qui Ramon Sarró més es va interessar, Paul Schilder.

5. Tornada a Barcelona. Sarró investigador

L'estada a Viena finalitza, degut a una complicació renal que posà en perill la vida del seu pare diabètic, l'any 1927; per la qual cosa torna a Barcelona i de seguida emprèn no tan sols una activitat assistencial, sinó també hi projecta el seu tarannà humanista.

L'any 1929 és nomenat metge auxiliar de l'Institut Mental de la Santa Creu; l'any 1930, metge psiquiatre de l'Institut Psicotècnic; i l'any 1931 cap del dispensari de Neuro-Psiquiatria a la Càtedra del professor Agustí Pedro Pons. Aquest mateix any es doctorà en medicina amb un treball sobre: *La psicología de la esquizofrenia. Pensamiento presimbólico y existencia mítica en la esquizofrenia*.

En la seva tesi doctoral, en la que analitza dos malalts psicòtics delirants, Sarró assegura que l'existència esquizofrènica es caracteritza pel predomini dels símbols sobre el conceptes i pel predomini de la vivència sobre la raó. D'aquesta manera, prescindint de conceptes com 'libido' o 'Edip', la seva formulació s'allunya de la concepció psicoanalítica.

L'any 1950, Sarró presenta un estudi sobre el deliri d'uns 400 pacients en estat avançat; hi trencava, almenys aparentment, amb les idees que van informar la seva tesi. Aquesta investigació pluricasuística es titula: *Estudios finales de la Esquizofrenia*.

En forma de ponència va ser presentada al Congrés Nacional de Neuropsiquiatria celebrat a València en col·laboració amb el Dr. O. Shanahan, aquell mateix any 1950.

La investigació –en la qual va col·laborar de manera destacada el Dr. Molinier–, segons testimoni de Martí Tusquets, s'allunya sens dubte de la problemàtica analitzada a la seva tesi doctoral.

Aquí Sarró mostra una perspectiva novedosa en considerar que els diferents temes delirants (la mort reversible, la pluralitat de mons i d'egos, els falsos reconeixements, la hostilitat universal, la fi del món, la mesianicitat, la divinització, l'etnogeocentrisme,

la metamorfosi de la corporeïtat, *l'intelectus archetypus*, etc.) tenen un significat o coherència interna en el discurs del malalt, lluny de la incomprendibilitat que se'ls atribuïa des de sempre.

Any més tard, concretament el 1972, Sarró conjuntament amb els seus col·laboradors (Albèrni, Fàbregas, Torres i Trujillo) presenta un estudi sobre la totalitat del camp esquizofrènic o esquizoparafrènic. Aquesta investigació porta per títol: *Análisis mitologemático en los delirios esquizoparafrénicos*.

Va procedir aleshores a l'inventari dels temes delirants. Si bé la impressió inicial fou que n'hi havia una varietat considerable, a mesura que avançava la investigació, hom veié que els temes s'anaven repetint, fins a reduir-se a una vintena.

D'aquesta manera, Sarró analitza aquests 20 temes delirants, que en la seva majoria no guarden relació amb els continguts biogràfics. La semblança que guarden amb els mites és el que l'indueix a utilitzar el terme *mitologemes*.

Les dos dues idees bàsiques de l'aportació d'aquesta investigació són:

1. El deliri és abiogràfic o antibiogràfic en la seva essència.
2. L'estructura del deliri es mítica.

Les investigacions fenomenològiques del deliri portades a terme per Sarró amb l'exposició dels mitologemes com a *unitats temàtiques delirants* encara són conceptualitzades erròniament pels estudiosos de la psicopatologia, en considerar-los com a simples símptomes diagnòstics del deliri esquizofrènic. Aquestes concepcions obliden el fet capital de la *connexió integradora* existent entre els mitologemes i la totalitat de la vida psíquica, cosa que impossibilita considerar aquestes *unitats temàtiques delirants* com a peces aïllades d'un mosaic.

III. Anàlisi retrospectiva dels col·loquis del Dr. Parellada

Entre els col·loquis que el doctor Dídac Parellada projectava en la càtedra de psiquiatria del professor Carles Ballús (recordem l'entrevista a Bel-larmí Rodríguez Arias, motiu d'una comunicació meua al Congrés d'Història de la Medicina Catalana, a Pollença) sota el títol genèric: *Sobre la història viscuda de la psiquiatria catalana*, hi ha el del 25 d'octubre de 1983; llavors va entrevistar el professor Ramon Sarró i Burbano. D'aquesta entrevista cal destacar, i als efectes d'aquest treball, les següents paraules d'en Sarró (que Parellada va gravar en un casette):

«Debo empezar por donde empezó la psiquiatría; mejor dicho, cómo empecé yo a sentir la psiquiatría. En el año 1924 tuve mi 'vivencia clave'. Esta vivencia clave consiste en que, habiendo leído los libros de Freud al terminar la carrera mientras yo trabajaba en una farmacia (mi padre que también era médico creía que para aprender a recetar es bueno ir a una farmacia), volviendo de la farmacia a casa, para el almuerzo, en una esquina que no he olvidado tuve como una iluminación, una 'vivencia clave' que decide en un hombre toda la trayectoria de su vida».

«Esta vivencia consistió en comprender que lo que decía Freud era perfectamente adaptable y resultaba válido en mi caso, ya que los problemas que yo había tenido en mi adolescencia y unas ciertas dificultades de adaptación, que no calificaría de neuróticas pero que realmente existieron, se podían poner en relación con mi infancia; el hecho de haber tenido dos madres distintas (aunque ambas excelentes) constituyó para mí una fuente de problemas».

IV. Entrevista a Sarró

En l'entrevista que li fa Maria Dolors Muntané i publicada a la revista *El Médico* es diu clarament: "Me gustaría que se me recordara más como parricida de Freud que como su alumno".

Ramon Sarró, home de lletres, a més de psiquiatre, i d'una gran cultura humanística, hi proposa una psiquiatria antropològica: la fenomenologia, com l'estudi complet i formal del comportament humà des de tots els punts de vista. La fenomenologia agruparia, segons Sarró, l'antropologia, la psiquiatria, la psicologia, la medicina, les diverses religions i, en fi, totes les ciències de l'home.

Quan la periodista li pregunta: ¿en quina escola se situa vostè?, la resposta és la següent:

"Mi visión de la psiquiatría es fenomenológica o antropológica. Si miro al psicoanálisis de Viena, con la perspectiva del tiempo, lo veo como una fortaleza cerrado al mundo, en la que manda un genio rodeado de sus discípulos. Pero, ¿cómo puedo demostrar esto y dejar constancia de este hecho probando que no es una neurosis mía?"

En un altre moment hi va dir: "Freud vió muy pocos enfermos. Sus trabajos los dedujo de no más de 50 historias clínicas. Era un gran intuitivo y vió muchas neurosis. Pero no vió locos. El no fue a los manicomios. No conocía la locura. Y parece mentira cómo un hombre de talante científico, como neurólogo que él era, tuviera tan poco rigor en sus teorías, que no pusan en su fundamento de ser trabajos de campo o hipótesis. Por ejemplo, lo del totem y el tabú los etnólogos lo consideran divertido, nada más".

Bibliografia

Medio Siglo de Psiquiatría en España. Homenaje al prof. Ramón Sarró Burbano. Coordinador: Pedro Anton. ELA. Editorial Libro del Año. Grupo Aran. Madrid, 1992. (Conferencia del prof. Miguel Rojo Sierra: pp 307 - 324).

Anotacions Mèdiques (Història de la Medicina). J. M. Sánchez Ripollès. Universitat Rovira i Virgili, Tarragona / Reus. 1995.

Sessió Homenatge al prof. Ramon Sarró Burbano. Societat Catalana d'Història de la Medicina. Dia I. XII. 1993. Drs. F. X Buqueras, J. Miret, D. Parellada i F. X. Buqueras: *La inquietud i amplitud de mires dels conceptes psicològics i psicopatològics del professor Sarró: l'Escola Professional de Psiquiatria.*

Acte de Commemoració del Centenari del Naixement del prof. Ramon Sarró. (F. X. Buqueras). Barcelona, 10 de nov. 2000, 'Aula Ramón y Cajal' de la Facultat de Medicina. *La meua inalge interioritzada del Professor Ramon Sarró (Sarró en la psiquiatria contemporània).*

Ramón Sarró, explorador de los delirios. J. M. Amenabar Beitia. *Folia Neuropsiquiátrica* (1996), 31: 31 - 33.

Anthropos. Revista de Documentación Científica de la Cultura (69). *Trayectoria biográfico-intelectual de Ramón Sarró.* Ana Valeta, p. 8 - 13.

Análisis Mitologemático en los Delirios Esquizo-parafrénicos. Prof. Ramón Sarró. Cols: Juan Alberni; José L. Fábregas; Juan Torres y Angel Trujillo. *Rev. de Psiquiatría y Psicología Médica.* Tomo X / nº 6 / Abril - Junio 1972.

Anthropos. Ibídem: *Vivencias predelirantes.* Ernesto Gimeno.

Mig segle de la història de la psicopatologia a través de l'Escola de Barcelona. Entrevista al Prof. Sarró. Apunts recollits pel doctor Dídac Parellada. Càtedra de Psiquiatria de la Facultat de Medicina de la Universidad de Barcelona. 1983.

El Médico, 1986, 61 - 66.

V. Jung - Sarró

1. L'estudi de la bogeria

Aquest tercer i darrer capítol planteja una qüestió de gran importància científica com és l'aportació de Sarró a les relacions entre els mites de les diferents cultures i els deliris esquizofrènics. És a dir, l'anàlisi de les afinitats i diferències entre els mitologemes dels malalts psicòtics delirants i els mitologemes descrits pels etnòlegs.

Com tots sabem, Sarró es va basar en el mètode descriptiu, en el coneixement obtingut com a fruit de l'observació, i d'aquesta manera pogué comprovar que la majoria dels temes delirants són similars als temes de caràcter mític-religiós. Per aquest motiu, els designa com a *mitologemes*.

Ara bé, el fet que hi hagi analogies temàtiques no ha d'ésser interpretat com una relació d'identitat. De totes les seves diferències, cal destacar que: el mite és una creació col·lectiva, mentre que el deliri és una creació individual que està en contradicció amb el saber cultural.

Els resultats de les investigacions de Sarró, desenvolupades en diverses fases, van ser les següents, segons Ana Valeta Coma:

a) La temàtica dels deliris endògens és uniforme, tan sols plàsticament modificada pels factors personals i socials.

b) La temàtica predominant del deliri no es pas eròtica ni tan sols simbòlica, sinó mítico-religiosa.

c) Els temes delirants es classifiquen en vint unitats o en quaranta unitats, segons els autors.

d) El deliri no és un fet infantil, sinó plenament adult; és una desviació de la psique adulta.

e) El deliri no expressa una situació conflictiva biogràfica, encara que aquesta hagi tingut anteriorment una intensitat dramàtica.

2. Diferències entre Jung i Sarró

Les diferències de Sarró amb Jung es concentren en dos punts:

1. Cal partir, segons Sarró, sempre de la *realitat patològica en la seva màxima expressió*, eliminant formes aproximades o adulterades. Rebutjar, comparar ambigüetats; per exemple, somnis, "visions" o situacions psicoteràpiques, amb processos alquímics o de religions orientals.

El mètode comparatiu ha d'ancorar-se en realitats psicopatològiques, de les quals les més tangibles són els deliris i en menor grau les al·lucinacions auditives.

2. S'ha de ser extraordinàriament exigent amb l'establiment de les analogies. No prendre per model els poetes sinó els nosòlegs, que mitjançant l'anàlisi comparativa de molts casos han aïllat les espècies morbooses, que constitueixen la patologia mèdica. El mateix Sarró en les cartes al doctor J. L. Mediavilla diu:

"La equiparación de la temática endodelirante con la mítica fue sugerida por las analogías entre la temática parafrénica y la icónica y la de los mitos. Conscientemente no creo que influyeran

las ideas de Jung sobre las mías. En todo caso las divergencias son patentes en la metodología y en los hallazgos”.

Més endavant, en aquesta prolífica correspondència Sarró / Mediavilla, el primer diu que parteix de la hipòtesi en què es fonamenta Jung: que els continguts dels deliris no eren biogràfics. Però que ell busca atènyer-se a les realitats clíniques.

3. En resum

C. G. Jung treballa i estudia en profunditat l'inconscient clínic i l'inconscient col·lectiu, mentre que Sarró parteix dels deliris dels malalts mentals psicòtics esquizofrènics i troba una repetició crònica i sempre conscient en aquests malalts. Pel que creiem que d'entrada no tenen gens a veure.

Comparant el somni amb el deliri, les diferències són considerables:

1. El deliri és una creació amb plena lucidesa de consciència. El somni, en canvi, es produeix en un estat d'inconsciència.

2. El somni és un estat en transformació incessant; la influència del somni és incapaç d'aturar-se. En canvi, la idea delirant és en la majoria d'ocasions fixa i inalterable, o sotmesa a poques variacions.

El somni es caracteritza per una productivitat extraordinària, però aquesta productivitat és obra de la natura, mentre que el deliri és obra de l'esperit.

El somni no pensa, en canvi el deliri és producte d'un pensament que substitueix la realitat recurrent a imatges del llenguatge ordinari elevades a símbols.

Aquestes diferències i d'altres que poden posar-se de manifest, expliquen que el camp dels deliris i el dels somnis siguin independents.

Bibliografia

- Mito y Delirio. Cartas de Ramón Sarró.* J. L. Mediavilla Sánchez. KKK. Oviedo, 2001.
Ramón Sarró, explorador de los delirios. Folia Neuropsiquiátrica (1996), 31: 15-37.
Anthropos. Ibídem: *Ramón Sarró Estructura y dinámica del delirio.* Ana Valeta Coma.